

Espoon kaupungin lausunto koulutuspoliittisesta selonteosta

Yleistä

Koulutuspoliittisen ohjelman tilannekuva, analyysit koulutuksen ja tutkimuksen nykytilasta sekä tavoitetila kohti 2040-lukua ovat oikeansuuntaiset, mutta vaativat joitakin tarkennuksia. Koulutuksen merkitys kehittämisen ja hyvinvoinnin perustana on selonteossa nostettu hyvin esille. Suomen nykyinen hyvinvointi on rakennettu pitkälti koulutuksen varaan ja näin tulee olemaan jatkossakin.

Aloittaessaan toimintansa, hallitus sitoutui siihen, että kunnille ei aseteta uusia tehtäviä. Jos näin kaikesta huolimatta tehdään, valtio on korvattava uusista tehtävistä aiheutuvat kustannukset kunnille täysimääräisesti. Suurten kaupunkien taloudellinen tilanne oli jo ennen korona -kriisiä haasteellinen. Espoon kaupunginvaltuusto päätti talouden tervehdyttämiseksi Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelmasta. Ohjelman tavoitteisiin on vaikeaa päästä, mikäli valtio lisää kuntien menoja. Koulutuspoliittisessa kannanotossa olisi pitänyt ottaa selkeämmin kantaa koulutuksen pitkäjänteiseen rahoittamiseen.

Hyvän oppimisen perustana on lasten ja nuorten hyvinvointi. Ohjelmasta puuttuu kokonaisvaltainen yhteiskunnallinen tarkastelu koskien sosiaali- ja terveyspalvelujen siirron vaikutuksia kunnista hyvinvointialueiden tehtäväksi. Tämä siirto sisältää koulutuksen kannalta kaksi riskitekijää. Kunnan jäljelle jäävä perusrahoitus uhkaa pienentyä niin paljon, että se saattaa näkyä erityisesti koulutuksen rahoituksessa. Toinen suora riski on oppilas- ja opiskelijahuollon siirtäminen hyvinvointialueiden tehtäväksi. Tällöin oppimisen keskeisin tukipalvelu ja sen resurssointi viedään yhä etäämmälle lasten ja nuorten maailmasta.

Espoon kaupunki haluaa korostaa erityisesti nopean kansainvälistymisen mukanaan tuomia haasteita. Espoon varhaiskasvatuksen ja alaluokkien lapsista jo neljäsosa on taustaltaan muita kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia. Jotta näillä lapsilla olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautumiseen, tarvitaan paljon tukitoimia, jotka edellyttävät resursseja. Suuria kaupunkeja ei saa jättää yksin hoitamaan asiaa, sillä niiden niukkenevat resurssit eivät riitä.

Espoo on mukana maaliskuussa alkavassa työllisyyden hoidon kuntakokeilussa. Koulutus on yksi keskeisimmistä välineistä auttaa työmarkkinoilta pudonnutta ihmistä takaisin työn ääreen luomalla työnhakijalle uusia osaamiskompetensseja. Työn ja koulutuksen välistä yhteyttä olisi ollut syytä korostaa selonteossa enemmän.

Korona-kriisin aikana on saatu hyviä kokemuksia erityisesti digitaalisesta oppimisesta. Näitä kokemuksia tulisi hyödyntää pedagogisessa kehittämistyössä ja varmistaa, että jokainen oppija saa digitaaliset perustaidot. Etäopiskelun mahdollisuus tulee kirjata pysyvästi myös peruskoululakiin, lähiopetuksen säilyessä edelleenkin pääasiallisena toimintamuotona.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Selonteossa esitetty visio/tavoitetila, koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua, nostaa oikeansuuntaisesti esiin sen, kuinka laadukkaan varhaiskasvatuksen ja koulutuksen tulee olla Suomea määrittävä tekijä myös tulevaisuudessa. Tämä edellyttää sitä, että resurssit koulutuksen laadukkaaseen toteuttamisen ja jatkuvaan kehittämiseen turvataan.

Selonteko nostaa esiin polarisaatiokehityksen. Koulutus ja yhteisöllisyyden vahvistaminen tulee tulevaisuudessa nähdä entistä vahvemmin työkaluna tämän kehityksen estämisessä. Kuten selonteossa mainitaan, eriytymiskehitystä on todennäköisesti helpointa ehkäistä kuntatasolla. Tällöin paikallinen tieto saadaan parhaalla

6749/2020

mahdollisella tavalla käyttöön. Tämä edellyttäisi koulutukseen liittyvän päätösvallan siirtämistä laajemmin kuntatasolle.

Oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin tulee kyetä vastaamaan entistä paremmin, jotta selonteon mukaiset koulutuksellisen tasa-arvoisuuden tavoitteet voidaan saavuttaa. Myös yhteistyötä lasten ja nuorten vapaa-ajantointojen kanssa tulee vahvistaa.

Yksilöllisten tarpeiden huomioiminen edellyttää monenlaisia toimia, kuten riittävää resursointia, opettajakunnan osaamisen kehittämistä, arviointitiedon keräämistä ja sen mahdollisimman tehokasta hyödyntämistä. Kaupunkisuunnittelun keinoin tulee varmistaa, että esimerkiksi maahanmuuttajataustaiset oppilaat sijoittuvat tulevaisuudessa entistä tasaisemmin kaupunkien eri alueille. Oppilasaineksen erilaisuus huomioitava valtion rahoituksessa. Tämä on suurten kaupunkien erityishaaste.

Kuten selonteossakin kuvataan, tiede ja koulutus tulee liittää entistä vahvemmin toisiinsa. Varhaiskasvatusyksiköistä, kouluista ja oppilaitoksista tulee rakentaa itseään kehittäviä yhteisöjä, joissa tutkimus ja opetus linkittyvän entistä vahvemmin toisiinsa, ja myös viimeisin tutkimustieto tulee laajasti hyödynnetyksi opetuksessa.

Globalisaatiokehitys tulee valjastaa voimavaraksi, jonka avulla suomalaista koulujärjestelmää ja sen toimintaa kehitetään. Globaalin kansalaisen taidoista puhutaan selonteossa kuitenkin niukasti. Näiden taitojen vahvistamista tulee tukea kaikilla oppiasteilla. Taidot kuten kriittinen ajattelu, erilaisten näkökulmien huomioon ottaminen, epävarmuuden sietäminen ja kyky empatiaan, ovat tulevaisuudessa yhä enenevässä määrin jokaiselta kansalaiselta vaadittavia kompetensseja. Opettajien osaamista näiden taitojen välittäjänä tulee vahvistaa.

Sen sijaan globaalin koulutus- ja tutkimusyhteistyön merkitystä painotetaan selonteossa esimerkillisesti. Myös kaupunkien kansainvälisen yhteistyön merkitys varhaiskasvatuksen ja koulutuksen kehittämisessä ja globaalin vastuun kantamisessa tulee tunnistaa, sillä käytännön toimintamalleja kehitetään parhaiten kunta- ja koulutasolla. On keskeistä, että kaupungit ja koulut hakevat oppia muualta esimerkiksi uusissa ilmiöissä, jotka muualla maailmassa on kohdattu jo aiemmin, ja tarjoavat lapsille ja nuorille konkreettisia mahdollisuuksia osallistua globaalin vastuun jakamiseen. Tavoitteellinen kansainvälinen yhteistyö kaupungin koulutustoiminnassa on edellytys sille, että Suomeen kasvaa tulevaisuuden kansainvälisiä osaajia, joilla on kyky ja kiinnostus toimia kansainvälisessä vuorovaikutuksessa.

Selonteossa korostetaan suomalaisen koulutuksen ja tutkimuksen merkitystä maan veto- ja pitovoimalle. Keskeinen pitovoimatekijä kansainvälisten osaajien perheille on englanninkielisen koulutuspolun sujuvuus varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja korkeakouluun. Englanninkielisen polun katkeamattomuus tulee varmentaa. Nykytilanne ei vastaa Suomen markkinoimaa kuvaa maasta koulutuksen mallimaana, jossa sujuvat oppimispolut varmistetaan kaikille.

Näemme tärkeänä sen, että yhtenäinen oppimisen, kasvun ja koulutuksen polku käsitetään ja kuvataan kaikille yhteisenä palveluna, jonka sisällä on mahdollista kohdentaa erilaisia tukitoimia oppijan muuttuvien tarpeiden mukaan. Selonteossa nostetaan nyt esille erillisille oppilasryhmille kohdennettavia erillisiä tukitoimia ja resursseja koulutuspolun aikana. Moninaistuvien tuen tarpeiden huomioiminen valtakunnan tasolla on tärkeä asia, kunhan oppivelvollisuuskoulun keskeinen ajatus on jokaisen oppilaan ja opiskelijan osallisuus yhteiseen oppivaan yhteisöön.

Yhtenäisen koulutuksen ja oppimisen luomiseksi kaikille lapsille ja nuorille opetuksen järjestäjät tarvitsevat valtakunnallisesti kehitettyjä malleja tai keinoja tilanteisiin, jolloin tarjotut tukitoimet eivät ole riittäviä,

6749/2020

tukitoimi ei saavuta lasta/nuorta, tai kun on kyseessä oppilas, joka ei käy koulua. Tämä on erityisen tärkeää oppivelvollisuuden pidentyessä elokuun 2021 alusta. Erilaisten tukitoimien valtakunnallinen kehittäminen on tärkeää, jotta meneillään oleva koulutustason lasku ja polarisaatiokehitys voidaan tosiasiallisesti pysäyttää.

Pidämme tärkeänä, että suomalainen koulutus tunnistaa ja arvostaa moninaisuutta niin kielen, kulttuurin, sukupuolen ja kuin muidenkin oppijan identiteettiin liittyvien asioiden osalta. Identiteettien moninaisuus olisi hyvä nostaa nykyistä selkeämmin esille osana yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kehittämistä.

Selonteko mainitsee jokaisen lapsen oikeuden laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Tässä kohdassa on olennaista mainita lapsen ja nuoren oikeus myös laadukkaaseen peruspetukseen ja toisen asteen koulutukseen.

Tavoite, jonka mukaan 50 % nuorten ikäluokasta suorittaa korkeakoulututkinnon, on kannatettava mutta samalla haastava. Toteutuakseen se edellyttää vahvoja kehittämistoimia koko koulutuspolun painotusten, resurssoinnin, prosessien ja rakenteiden osalta aina varhaiskasvatuksesta lähtien, jotta jokainen opiskelija voi aidosti edetä potentiaalinsa mukaan koulutuspolulla – myös oppivelvollisuuden suorittamisen jälkeen.

Opetuskielen hyvä hallinta on edelleen edellytys oppimiselle koulussa. Opettajien osaamista opettaa ja ohjata oppilaita, joiden kielitaito on kehittyvä, tulee systemaattisesti lisätä ja kielitietoista toimintakulttuuria tukea varsinkin pääkaupunkiseudulla.

Pidämme tärkeänä ja kannatettavana, että monialainen osaaminen ja yhteistyö sekä lapsen ja nuoren läheisverkoston kanssa työskentely on nostettu selonteossa esille.

Oppimisen perusasioiden painottaminen, luku- ja laskutaito on hyvä asia, mutta näiden tulisi näkyä perusrahoituksessa, ei erillisenä toimenpiteenä.

Koulutuksellisen tasa-arvon heikentymiseen erityisesti suurten kaupunkien sisällä ei ole syynä pelkästään oppilasryhmien valikointi vaan myös pääkaupunkiseudun kuntien selvästi suurempi maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osuus. Tähän kielellisesti ja kulttuurisesti moninaisen joukon erityispiirteiden huomioimiseen tarvitaan resursseja, jotta perusasteen opetus pystyy vastaamaan erilaisista taustoista tulevien lasten osaamisen tukemiseen niin hyvin, että koulutuksellinen tasa-arvo saavutetaan. Tämä erityispiirre on tiedostettu, mutta tällä hetkellä oppimiserojen tasaamiseen ei ole esitetty riittävästi keinoja valtakunnallisella tasolla vaan se on jäänyt pääkaupunkiseudun kuntien ratkaistavaksi ja resursoitavaksi.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Varhaiskasvatus

Selonteossa mainitulla kokonaisuudistuksen uudistuksella voidaan vahvistaa varhaiskasvatuksen asemaa osana koulutusjärjestelmää ja lapsen oppimisen polkua. On tärkeää uudistaa varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen lainsäädäntöä koordinoitua kokonaisuudeksi, joka tukee yhtenäistä oppimisen polkua ja nostaa kunkin koulutusasteen tehtävät esille huomioiden koulutusasteiden erityispiirteet ja vahvuudet. Esimerkiksi oppilashuollon palvelut tulisi ulottaa esiopetuksen lisäksi varhaiskasvatukseen lapsiin. Varhaiskasvatuksen lainsäädäntöä kehitettäessä ei saa unohtaa varhaislapsuuden itseisarvoa lapselle merkityksellisenä elämänvaiheena.

Selonteossa ja lainsäädännössä tulisi selkiyttää valtakunnallinen tavoitetila 5-vuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilun sekä kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun jatkotoimien osalta. Myös yksityisen

6749/2020

varhaiskasvatuksen rooli ja siihen liittyvä tukijärjestelmä osana varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmää kaipaava selkeytystä. Yksityisen varhaiskasvatuksen toimijoille on luotava selkeä näkyminen toiminnan jatkumisesta myös tulevaisuudessa turvaamalla sen vaatimat resurssit.

Kuten selonteossa todetaan, varhaiskasvatuksen tasaisen laadun varmistaminen on tärkeä tavoite. Nykyinen varhaiskasvatustalouden laki velvoittaa varhaiskasvatuksen järjestäjät arvioimaan toteuttamaansa varhaiskasvatusta. Tätä tukevat Kansallisessa koulutuksen arviointikeskus Karvissa laaditut varhaiskasvatuksen kansalliset laatuindikaattorit ja käynnissä oleva työ laatukriteerien ja laadunhallinnan työkalujen laatimiseksi. Laadunhallintaa tulee kehittää yhdessä kuntien kanssa ja toteuttaa siten, että se ei vie henkilökunnan aikaa varsinaiselta varhaiskasvatustyöltä.

Erityisesti pienituloisten sekä maahanmuuttajataustaisten perheiden lapset osallistuvat varhaiskasvatukseen paremmin toimeentulevia ja kantasuomalaisia harvemmin. Varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseksi pohjoismaiselle tasolle tulisi identifioida palveluiden ulkopuolelle jäävistä lapsista ne, joille osallistuminen olisi erityisen hyödyllistä, ja vahvistaa heidän pääsyään varhaiskasvatukseen hyödyntämällä esimerkiksi neuvoloita tiedonjakajina ja kehittämällä palveluohjausta sekä poistamalla osallistumattomuuden esteitä. Varhaiskasvatuksen vetovoimaa tulee kehittää myös turvaamalla kelpoisen henkilökunnan saatavuus. Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen ei saisi aiheuttaa perheille tulojen menetyksiä, joka tulisi ottaa huomioon perheiden tukijärjestelmää kehitettäessä.

Kasvukuntien tarpeet tulee huomioida varhaiskasvatuksen rahoituksessa. Positiivisen erityiskohtelun resursseja tarvitaan esimerkiksi alueilla, joilla kieli- ja kulttuuriryhmien edustus on hyvin suuri. Suomen kielen oppiminen ja muun tarvittavan tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa on edellytys lapsen onnistuneelle opinpolun jatkolle.

Selonteossa mainittu siirtymävaiheiden tuki on erittäin tärkeää. Siirtymiä ja yhtenäistä toimintakulttuuria tukevaa yhteistyötä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen välillä tulee lisätä ja kehittää sekä tiedonsiirtoa toimijoiden välillä parantaa.

Perusopetus

Espoon kaupungin mielestä selonteossa esitetyt perusopetukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet ovat oikeita.

Selonteossa mainittu kokonaislainsäädännön uudistus on erinomainen keino kehittää perusopetusta vastaamaan muuttuneeseen toimintaympäristöön ja varmistaa laadukas perusopetus kaikille oppilaille sekä hyvät oppimistulokset myös tulevaisuudessa. Mm. oppivelvollisuuden laajentuminen edellyttää perusopetuksen tavoitteenasettelun ja toimintatapojen uudelleen tarkastelua.

Oppimismotivaation merkitys oppimistuloksia selittävänä tekijänä tulee tunnustaa entistä vahvemmin. Oppilaiden omat käsitykset ja kokemukset oppimismotivaatioon liittyvistä tekijöistä tulisi selvittää ja huomioida entistä vahvemmin. On identifioitava syyt sille, miksi oppimistulokset ovat laskusuunnassa.

Selonteossakin mainittu polarisaatiokehitys tulee kyetä katkaisemaan peruskoulun osalta. Oppilaille tulee olla tarjolla entistä joustavampia ja yksilöllisempiä tuen muotoja, ja matalan kynnyksen pääsy näiden pariin tulee taata. Maahanmuuttajataustaisten sujuva pääsy 2. asteen opintoihin tulee varmistaa.

6749/2020

Globalisoituva maailma ja eriarvoistuva suomalainen yhteiskunta aiheuttavat entistä suurempia haasteita oppilaiden jaksamiselle ja hyvinvoinnille. Peruskoulun tulee tukea entistä vahvemmin oppilaiden psykososiaalista hyvinvointia, vahvistaa opiskelutaitojen oppimista, ja esimerkiksi tukea sosiaalisten suhteiden muodostumista ja kannustaa ongelmanratkaisutaitojen kehittämiseen. Havainnot nuorten pahoinvoinnista tulee kyetä tunnistamaan mahdollisimman aikaisin ja koulun tulee kyetä ohjaamaan nuoria tuen piiriin matalalla kynnyksellä. Tähän työhön vaaditaan kouluihin riittävä määrä eri alojen ammattilaisia opetushenkilöstön rinnalle. Opetuksen järjestäjien ja sosiaali- ja terveystieteiden rajapinnassa tapahtuvalle yhteistyölle pitää laatia selkeä työn- ja vastuunjako sekä varmistaa esimerkiksi toimivat tiedonsiirtokäytännöt. Tämä tulee muodostumaan haasteelliseksi, mikäli SOTE:een liittyvät suunnitelmat siirtää oppilas- ja opiskeluhoito hyvinvointialueille, toteutetaan.

Perusopetuksen tulee ottaa vahva rooli oppilaiden globaalien kansalaisten taitojen vahvistamisessa. Nämä taidot tulee nähdä positiivisena voimavarana, joka rakentaa oppilaiden käsitystä ja mahdollisuuksia toimia tulevaisuuden entistä verkottuneemmassa globaalien mahdollisuuksien maailmassa.

Etäopetuksen mahdollisuudet tulee selvittää myös perusopetuksessa.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Toisen asteen osalta koulutuspoliittisen selonteon tavoitteenasettelu on oikea. Toisen asteen koulutusmahdollisuuksien pitää olla tasa-arvoisia ja yhdenvertaisia, ja niin perusopetuksella kuin toisen asteen oppilaitoksilla on tämän tavoitteen toteuttamisessa tärkeä rooli osana eheää oppimispolkua. Myös eriyttäminen ja yksilöllinen huomioiminen ovat keskeisiä tavoitteita, ja kaikille opiskelijoille tulee tarjota riittävä tuki. Eriyttämisen osalta on tärkeää muistaa myös nopeasti etenevät opiskelijat. Eriyksen tehtävien saaneet lukiot ja kehittämislukiot voivat ottaa tässä suhteessa valtakunnallisella tasolla entistä vahvemman roolin, ja myös korkeakoulu yhteistyö tukee tätä tavoitetta.

Kuten selonteossa todetaan, digitalisaation tarjoamat mahdollisuudet tulee hyödyntää koulutuksen järjestämisessä. On hyvä, että selonteossa nostetaan esiin digitalisaation hyödyntäminen myös pedagogisesta näkökulmasta. Kaiken kaikkiaan pedagogista näkökulmaa tulisi korostaa vahvasti, ja opetushenkilöstön koulutuksessa on huomioitava niin digitaalinen kuin pedagoginen osaaminen. Sitä kautta oppiminen tehostuu ja opiskelijoiden halu oppia vahvistuu. Tämä tukee oppivelvollisuuden laajentamisen mukaista tavoitetta, että kaikki suorittavat 2. asteen koulutuksen ja jatkavat onnistuneesti opintojaan 2. asteen jälkeenkin.

On kannatettava tavoite, että opiskelijat voivat liikkua entistä sujuvammin lukio- ja ammatillisen koulutuksen välillä, ja ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteistyötä tulee vahvistaa. Laaja-alaista osaamista ja työelämävalmiutta tulee korostaa oppimisessa. Samalla on kuitenkin huolehdittava siitä, että lukioilla ja ammatillisella koulutuksella säilyy omat vahvat koulutustehtävänsä ja -profiilinsa. lukiokoulutuksen tuntija-ko on arvioitava 2020-luvun aikana, ja lukiodiplomien käyttöä laajennettava osana lukiokoulutusta.

On ansiokasta, että selonteko tuo esiin koulutuksen laadun ja toisaalta tutkimustiedon hyödyntämisen koulutuksen kehittämisessä. Esiitetty koulutuksen kehittämisohjelma on kannatettava ehdotus, ja osana kehittämisohjelmaa tulisi määritellä tarkemmin, mitä koulutuksen laatu 2. asteella tarkoittaa ja miten sitä mitataan. Tähän liittyy kiinteästi tavoitteeksi asetettu opiskelija-arvioinnin uudistaminen. Ammatillisen ja lukiokoulutuksen uudistushankkeet ovat luoneet erinomaiset edellytykset uudistumiselle, ja siksi kehittämisohjelmassa tulee olla tavoitteita jo lähivuosille.

6749/2020

Kansainvälisyyttä toteutetaan monella eri tavalla ja mm. tukemalla maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden oppimista toisella asteella ja pääsyä valitsemaansa koulutukseen. Esimerkiksi oman äidinkielen kehittämisellä on merkitystä opiskelunvalmiuksien vahvistamisessa. Toisen asteen opettajat tarvitsevat lisää osaamista kielitieteiseen opetukseen ja opiskelijoiden kielitaidon vahvistamiseen osana aineenopetusta. Englanninkielinen ylioppilastutkinto vahvistaa omalta osaltaan Suomen kansainvälisyyttä. Koulutuspoliittiseen selonteeseen tulisi myös selvemmin kirjata se, miten rakenteellisilla muutoksilla pystytään varmistamaan kansalaisten laaja kielivaranto.

Kuten selonteossa todetaan, oppilaskohtaiset kustannukset toisen asteen koulutuksessa olivat 2017 muita Pohjoismaita pienempiä. Osana rakenteellisia uudistuksia tulee ratkaista myös lukiokoulutuksen rahoitus. Toisen asteen rahoitusjärjestelmässä tulee vahvistaa mahdollisuutta tasata yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja huomioida kuntien eriytyvät olosuhteet. Jokaiselle nuorelle tulisi olla tarjolla häntä kiinnostavia koulutuksia niin, että ne ovat kohtuullisesti saavutettavia. Mahdollisuus lisätä haluttujen toisen asteen koulutuspaikkojen määrää alueen tarvetta vastaavaksi edistää poikien ja tyttöjen koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Selonteossa mainittujen sisältöjen lisäksi hyvinvoinnin edistämisen näkökulma on erittäin tärkeä lisä selonteeseen. Opiskelijoiden jaksamista ja opiskelutaitojen kehittämistä voidaan parantaa eri tavoin: opiskeluhuoltoa parantamalla, yhteisöllisyyttä lisäämällä ja ottamalla Liikkuva opiskelu -toiminta myös korkeakouluihin.

Korkeakoulujen aloituspaikkojen kohdentamisessa tulisi nykyistä paremmin pyrkiä varmistamaan myös työvoiman saatavuus. Korkeakoulujen ja työelämän yhteistyötä on syytä kehittää. On tärkeää, että opiskelijoille syntyy realistinen kuva työelämästä. Työelämään siirtymistä ja siihen kiinnittymistä varmistavat yhteydet työelämään jo opiskelun aikana.

Selonteossa mainitaan ulkomaalaisten opiskelijoiden tärkeästä roolista ja heidän mukanaan tuomasta osaamisesta kotimaisissa korkeakouluissa. Tämä tavoite on kuitenkin ristiriidassa sen kanssa, että Euroopan Unionin ja Euroopan talousalueen ulkopuolelta tulevat korkeakouluopiskelijat joutuvat maksamaan huomattavan suuren lukukausimaksun suomalaisessa korkeakoulussa opiskellessaan. Näiden opiskelijoiden lukukausimaksuja tulee kohtuullistaa, jotta kansainvälisiä osajia voidaan houkutella Suomeen.

Poikkihallinnollisena tavoitteena tulee olla eri taustoista tulevien maahanmuuttajien entistä vahvempi integroiminen osaksi suomalaista yhteiskuntaa, jotta myös korkeakouluopiskelijat maahanmuuttajataustaiset henkilöt löytävät Suomesta monenlaisia mahdollisuuksia työllistymiseen ja yhteiskuntaan kuulumiseen.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Selonteossa tuodaan selkeästi esiin tutkitun tiedon suuri merkitys suomalaisen koulutuksen kehittämiseksi. Suomen tulee olla valmis myös kuuntelemaan kansainvälisiltä areenoilta tulevia vaikutteita. Suomalainen koulujärjestelmä voi kehittyä myös sitä kautta, että omaksumme käytänteitä, joita muualla tehdään toisin kuin kotimaassa. Opettajankoulutusta ja alan tutkimusta tulee toteuttaa ja kehittää entistä vahvemmin yhdessä koululaitoksen kanssa. Tutkimus ja opetus eivät saa eriytyä.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Espoon kaupunki pitää selonteossa esitettyjä toimenpiteitä kannatettavina. Espoon kaupunki toivoo, että selvitys mahdollisuuksista liittyy vapaan sivistystyön osaamiskokonaisuuksia osaksi kansallista osaamisen

viitekehystä toteutetaan mahdollisimman pian ja asian täytäntöön panossa päästään eteenpäin nopealla aikataululla. Vapaan sivistystyön oppilaitosten opiskelijamäärät ovat valtakunnallisesti korkeat ja tämän osaamispotentiaalin tunnustaminen on tällä hetkellä hyödyntämätön mahdollisuus.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Jatkuva oppiminen on nyky-yhteiskuntamme vaade ja myös vahva työmotivaatiota edistävä tekijä. Opettajien ja muiden kasvatus- ja koulutusalan ammattilaisten esimerkiksi rehtoreiden ja opetustoimen johdon mahdollisuudet jatkuvaan osaamisensa kehittämiseen tulee varmistaa monipuolisin toimin. Erityisesti opettajan ammattitaitoa tulee jatkuvasti päivittää ja uudistaa tulevaisuuden tarpeiden näkökulmasta, sillä keskeiset muutosilmiot ja niiden vaikutukset opettajuuteen vaativat uusia työkaluja. Sama pätee luonnollisesti myös rehtorin työnkuvan osalta.

Osaamisen kehittämiseen tulee resursoida riittävästi, ja se tulee suunnitella pitkäjänteisesti. Kehittämisen tulee perustua mahdollisimman vahvasti tutkittuun tietoon sekä alueelliseen arviointitietoon. Lisäksi tulee kuunnella niin opetushenkilöstön tarpeita ja toiveita kuin muuttuvan yhteiskunnan ääntä.

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kontekstissa tapahtuvan osaamisen kehittämisen tulee tapahtua mahdollisimman pitkälti arjen työskentelyyn integroituna. Espoossa toimiva kehittäjäopettajarakenne tukee organisaatioiden sisältäpäin tapahtuvaa kehittämistyötä erinomaisella tavalla. Tämänkaltaisen työskentelymallin jatkuvuus tulee turvata riittävällä resursoinnilla.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Vision toteutuminen edellyttää, että laadukkaan opetuksen edellyttämä pätevän, osaavan työvoiman saavuus toteutuu kaikilla koulutusasteilla. Kuten selonteossa tuodaan esille, opettajan ammatin houkuttelevuutta ja opettajaprofessiota tulee lisätä. Työoloja ja työssäjaksamista on tuettava ja taattava riittävät mahdollisuudet osaamisen kehittämiseen ja jatkokouluttautumiseen. Lisäksi perusopetukseen tulee saada lainsäädännön kautta työkaluja mm. koulurauhan varmistamiseksi.

Työvoiman liikkuvuus kouluasteelta toiselle uudenlaisia opettajankoulutuksen väyliä ja muotoja kehittämällä olisi syytä ottaa tarkasteluun. Erilaisten kielten ja kulttuurien olemassaolon kouluissa tulisi näkyä myös opettajakunnan omassa taustassa. Opettajan uralle pitää kannustaa myös maahanmuuttajia.

Suuri pula kelpoisista varhaiskasvatuksen opettajista ja muusta henkilökunnasta vaarantaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamisen. Varhaiskasvatuksen opettajapulan ratkaisu tulee nostaa selonteossa vahvemmin esille. Syyt opettajapulaan ovat moninaiset, eikä haastetta voida ratkaista ainoastaan koulutuspaikkoja lisäämällä. Varhaiskasvatuksen opettajien työn arvostusta tulee nostaa. Monimuotokoulutuksen järjestämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota ja turvata siihen pitkäjänteinen rahoitus. Varhaiskasvatuslain mukaisen varhaiskasvatuksen henkilöstörakenteen muutoksen toteuttamiseksi erityisesti varhaiskasvatuksen lastenhoitajien koulutuspolkuja varhaiskasvatuksen opettajiksi tulee edistää mahdollistamalla joustavat opiskelumahdollisuudet työn ohella. On tärkeää, että opettajankoulutusta ja muun kasvatusalan henkilöstön koulutuksia kehitetään yhdensuuntaisesti yhteisillä foorumeilla.

On varmistettava se, että jokaisella opettajalla on mahdollisuus oman ydintehtävänsä suorittamiseen sovitun työajan puitteissa. Koulutusalan ammattilaiset tarvitsevat tiiviisti rinnalleen muiden alojen ammattilaisia, jotta he voivat keskittyä oman osaamisensa mukaisesti kasvatus- ja opetustehtävän hoitoon. Erityisopetus- ja oppilashuollon sekä muita tarvittavia henkilöstöresursseja tulee olla käytössä riittävästi ja kattavasti. Myös työn- ja vastuunjako sosiaali- ja terveystieteiden kanssa tulee selkeyttää.

6749/2020

Arviointitietoa tulee hyödyntää entistä vahvemmin esimerkiksi osaamisen kehittämisen suunnitelmissa. Arviointitiedon hyödyntämisen valtakunnallisia mekanismeja tulee selkiyttää ja arviointitieto tuoda lähelle niitä, joita tuo tieto hyödyttää.

Kun koronapandemian jälkeen mietitään entistä aktiivisemmin digitaalisen oppimisen ja etäopetuksen malleja, on huomioitava, että opettajan opetus-, kasvatusta- ja ohjaustyön merkitys on olennainen yksittäisen oppilaan ja ryhmän oppimisprosessissa.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

On arvokasta, että taide- ja kulttuuriharrastusten tasa-arvoinen saavutettavuus mainitaan selonteossa ja että tavoitteena on edistää matalan kynnyksen harrastusmahdollisuuksia koulupäivän yhteydessä sekä korottaa lastenkulttuurin yleis- ja hankeavustuksia.

Taiteen ja kulttuurin merkitys on lapsille ja nuorille vielä kuvattua moninaisempi. Luova toiminta tukee osallisuuden tunnetta ja ryhmätyötaitoja. Taiteen tekeminen ja kokeminen tukevat ihmiseksi kasvamista ja empatian kehittymistä. Kulttuuritoiminta vahvistaa myös eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten ja nuorten tunnetta siitä, että he ovat osa yhteisöä. Kunnallisen kulttuurikasvatussuunnitelman tulisi olla velvoittava osa opetussuunnitelmaa, ei pelkkä suositus. Taiteilijoiden ja taidekasvatuksen ammattilaisten kanssa yhteistyössä toteutettu toiminta tukee varhaiskasvattajien ja opettajien työtä.

Taide- ja kulttuurikasvatus tulisi ottaa selonteossa vahvemmin huomioon lasten ja nuorten hyvinvointiin ja suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumisen tekijänä. Taideoppilaitosten ja peruskoulun vahvemmalla kytköksellä nähdään olevan monenlaisia mahdollisuuksia. Vapaaoppilaspaiikkoja tulee olla tarjolla, samoin kuin ilmaisia kokeilumahdollisuuksia harrastuksen pariin haluaville lapsille ja nuorille.

Espoolaiset taiteen perusopetuksen oppilaitokset ovat etäopetusajan toimintaan liittyneessä kyselyssä tuoneet esille innovatiivisia näkökulmia. Esiin on noussut esimerkiksi ajatus siitä, voisiko etäopetuksena järjestettävän taiteen perusopetuksen keinoin mahdollistaa syrjäytymisvaarassa olevien nuorten laajempaa osallisuutta opetuksen piiriin, tai voisiko taiteen perusopetuksen kentällä toteutettavia hankkeita kohdistaa erityisesti integraation ulkopuolelle jäämisen vaarassa oleviin ihmisryhmiin, kuten kotona oleviin maahanmuuttajainaisiin. Selonteossa voitaisiin tuoda esiin tällaisia taiteen perusopetuksen ja yhteiskunnallisen osallisuuden yhteisiä näkökulmia.

Etäopetuksen aikana on kehitetty erilaisia digitaalisia ratkaisuja taiteen perusopetuksen järjestämiseksi. Esim. striimauksen avulla taide-elämyksiä on mahdollista tarjota huomattavan laajalle osallistujakunnalle. Oppilaitoksille tulee tarjota mahdollisuuksia ja tukea tämänkaltaiseen kehittämistoimintaan.

Suomen harrastamisen mallin tulee taata jokaiselle lapselle ja nuorelle viikoittainen osallistuminen mielekkääseen ilmaiseen harrastustoimintaan. Pilotointijakson aikana järjestettyä toimintaa tulee arvioida ja mahdolliset kehittämistarpeet ottaa huomioon Suomen mallin suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

Osa peruskouluopintoja suorittavista aikuisopiskelijoista joutuu opiskelemaan peruskouluopintoja opintotuella ja ottamaan opintolainaa. Opintotuella peruskouluopintoja suorittava opiskelija on eriarvoisessa asemassa muihin perusopetuksen oppilaisiin nähden.

6749/2020

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Espoon kaupunki näkee, että selonteossa on hyvin kuvattu ruotsinkielisen opetuksen erityispiirteitä. Erittäin positiivisena nähdään ajatus vahvistaa maahanmuuttajien integrointia myös ruotsinkielisiin palveluihin sekä ottaa huomioon alueelliset erot ja erityispiirteet koulutusta kehitettäessä.

Myös kieliohjelman uudelleentarkastelu on erittäin ajankohtaista oppijoiden yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi ja laaja-alaisen kielivarannon kehittämiseksi myös ruotsinkielisissä kouluissa ja oppilaitoksissa opiskeleville. Kieliohjelmaa tarkasteltaessa olisi syytä selvittää kahden äidinkielen oppimäärän opiskelun mahdollisuus äidinkielen omaisen oppimäärän sijaan.

Ruotsinkielisen koulutuksen kokonaiskoordinaation vahvistamisen lisäksi on keskeistä, että ruotsinkielisen koulutuksen laadukas johtaminen ja ruotsinkieliseen opetukseen liittyvän päätöksenteon pohjaaminen vähemmistön asioiden erityisosaamiselle varmistetaan myös jatkossa lainsäädännöllisin keinoin.

Ruotsinkielisten koulutuspolkujen kehittämiseksi ja ruotsinkielisen henkilöstön saatavuuden varmistamiseksi on laadittava tarvittavat erilliset askelmerkit, jotta ruotsinkielisille oppijoille pystytään tarjoamaan yhdenvertaiset mahdollisuudet elinikäiseen oppimiseen.

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut vaativat konkreettiset valtakunnalliset toimenpideehdotukset. Selonteossa ei ole kuitenkaan esitetty näitä Espoon kaupungin kaipaamia toimenpiteitä, joita tarvitaan kaikille koulutusasteille. Näitä toimia olisivat mm. kielitietoisuuden huomioiminen opetuksessa ja viestinnässä sekä koulutusten nivelvaiheiden sujuvoittaminen. Ehdotettu vakiinnutettu positiivisen erityiskohtelun rahoitus mahdollistaisi tukitoimien pitkäjänteisemmän suunnittelun ja resurssien kohdentamisen. Erityisen myönteistä selonteossa on selkeä sitoutuminen jatkaa S2-opintopolkua myös toiselle asteelle osana uutta oppivelvollisuutta.

Vuonna 2035 pääkaupunkiseudun perusopetusikäisistä joka kolmas on vieraskielinen. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden tarpeiden huomioiminen ja heidän koulutuspalveluidensa kehittäminen osana tavanomaista koulutuksen järjestämistä on ainoa tavoiteltava vaihtoehto. Järjestelmän tulee kyetä kohtaamaan eri taustoista tulevia maahanmuuttajataustaisia oppilaita, ja heidän tarpeensa tulee huomioida osana yleistä opetuksen suunnittelua ja resurssointia.

Selonteko ei huomioi aikuisten perusopetukseen ohjautuvia nuoria aikuisia, eikä toisaalta nuoria tai aikuisia, joilla on peruskoulutus omasta maastaan. Luvussa ei myöskään mainita aikuisille suunnatun lukutaitokoulutuksen kehittämistä, vaikka lukutaito on tärkeimpiä edellytyksiä suomalaisen yhteiskuntaan kotoutumiselle. Lukutaidon ja opiskelutaitojen lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota suomalaisen yhteiskunnan perusteiden opiskeluun.

Erytystä huomiota tulee kiinnittää juuri maahan tulleisiin, erityisesti perusopetuksen loppuvaiheessa oleviin. Heidän mahdollisuuksiensa suorittaa peruskoulu tulee tukea kaikin keinoin.

6749/2020

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

Tämä luku muodostaa merkittävän osan selontekoa ja sisältää paljon myös suurten kaupunkien toiminnassa esille tulleita kansainvälistymisen näkymiä. Suurelta osin tämän luvun sisältö on kuitenkin vain meillä olevan muutoksen ja kehitystarpeiden toteamuksia. Espoon kaupunki esittää, että tämän luonnoksen pohjalta viimeisteltävään selontekoon sisällytetään toimenpiteitä ohjaavat tiekartat tai vastaavat etenkin siitä, miten saavutetaan asetettu tavoite tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoituksen tasossa 4 % BKT:sta, miten Suomen koulutusjärjestelmä on digitaalisuudessa kansainvälinen edelläkävijä ja miten koulutus- ja tutkimustoiminta edistävät Agenda 2030 mukaisten SDSG-tavoitteiden saavuttamista. Kaikissa näissä ja monissa muissa selonteon keskeisissä tavoitteissa tuloksiin päästään vain kaikkien toimijoiden tehokkaan yhteistyön avulla. Kaupunkien ja kaupunkivetoisten alueiden toiminta yhteistyössä alueensa yritysten, korkeakoulujen ja muiden tutkimus- ja koulutuslaitosten kanssa on niin ratkaisevassa asemassa, että se tulisi nostaa selonteossa selkeästi esille.

Kaikilla on oikeus maksuttomaan perusopetukseen, mutta kunnilla ei velvollisuutta järjestää perusopetusta oppivelvollisuuden ylittäneille. Tämä asettaa heikoimmassa asemassa olevat, erityisesti maahanmuuttajataustaiset henkilöt, epätasa-arvoiseen asemaan monissa kunnissa.

Yhteiskunnan koulutusmyönteisyyden ylläpito on tärkeää. Polarisaation ehkäisemiseksi ylisukupolvisen huono-osaisuuden periytymiseen tulee vaikuttaa.

Kestävän kehityksen tavoitteiden (SDG) tulisi näkyä selonteossa nykyistä enemmän. Suomen vastuu globaalin oppimisen kriisin ratkaisemisessa tulee tunnistaa. Tulevaisuuden suuret kysymykset, *wicked problems*, kuten globaali ympäristö- ja ruokakriisi, vaativat ratkaistuksi tullakseen uusia innovatiivisia näkökulmia.

Muutoksentehtävissä tunnistetaan ansiokkaasti globaalikasvatuksen, kotikansainvälisyyden ja kansainvälisen vuorovaikutuksen merkitys tulevaisuuden kansainvälisten osaajien kouluttamisessa. Selonteon tavoitteissa ja toimenpiteissä globaalikasvatuksen näkökulma on kuitenkin ohut.

Oppilashuoltoa tulee vahvistaa ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä ja tiedon jakamista on lisättävä. Syrjäytyneiden nuorten pettymisen kokemukset voivat pahimmillaan johtaa muun muassa radikalisoitumiseen. Siksi etenkin kokemuksen osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä on korostuttava. Lisäksi on muistettava, että koulutuksella on merkittävä rooli demokratian, yhteiskuntarauhan ja sosiaalisesti liikkuvan kansalaisyhteiskunnan vahvistajana.

Selonteossa mainitut digitaaliset perustaidot tulee turvata jokaiselle oppilaalle. Tämän toteuttamiseksi tarvitaan opettajien osaamisen kehittämistä ja varmistetaan opetuksen resurssien riittävyys myös ajantasaisen välineistön hankintaan ja ylläpitoon. Digitaalinen nuorisotyö voi omalta osaltaan tukea nuoren oppimista vapaa-ajalla ja tasoittaa eriarvoistumista.

Tulevaisuuden työelämässä ja yhteiskunnassa selviytyminen edellyttää erilaisten taitojen vahvaa hallintaa. Tällaisina taitoina voidaan nähdä esimerkiksi itsestä huolehtimisen taidot, konfliktinratkaisutaidot, kyky reflektoida ja ottaa huomioon erilaisia näkökulmia, kyky sopeutua muutoksiin, sekä yhteiskunnallisen vaikuttamisen taidot.

6749/2020

Suomalaista koulutusalan viennin kenttää tulee selkiyttää vahvemmin. Näin voimme varmistaa, että suomalaisella koulutusosaamisella voidaan tavoittaa myös heitä, jotka tästä osaamisesta eniten hyötyvät, eikä toiminta entisestään kasvata kuilua eri yhteiskunnallisten ryhmien välillä.